

2.3. INNOVATIE EN ONDERNEMINGSKLIMAAT

O&O en innovatie

Investerings in immateriële activa zoals O&O vormen tezamen het zogeheten kenniskapitaal ⁽²⁰⁾. Anders dan materiële kapitaalinvesteringen, werpen onstoffelijke investeringen baten af zoals positieve "spill-overs" van kennis en schaalvoordelen. Investerings in kenniskapitaal zijn bevorderlijk voor innovatie en de productie van geavanceerde, moeilijk te kopiëren goederen en diensten die een aandeel in de wereldwijde waardeketens waarborgen. Daarenboven spelen investeringen in kenniskapitaal een belangrijke rol in de doorgifte van ideeën van de meest productieve en innovatieve bedrijven ter wereld ("global frontier firms") aan die binnen een land ("domestic firms") doordat zij de opname van nieuwe technologieën stimuleren.

Er is eensgezindheid over in België dat bevordering van het concurrentievermogen van Belgische ondernemingen via innovatie van cruciaal belang is. Alle beleidsentiteiten hebben dit tot uiting gebracht door op nationaal en regionaal niveau een gesofisticeerde en veelomvattende mix van beleidsmaatregelen samen te stellen en door middel van aanzienlijke budgettaire inspanningen. Op federaal niveau zijn belastingprijkkels voor O&O een belangrijk instrument, dat in 2013 twee derden van alle overheidssteun voor bedrijfs-O&O uitmaakte. De steunregelingen van de overheid blijven evenwel versnipperd en door een gebrekkige coördinatie tussen de overheidsniveaus worden regio-overschrijdende synergieën niet ten volle benut ⁽²¹⁾.

België lijkt in grote lijnen op schema te liggen om de 3%-doelstelling inzake O&O-intensiteit van Europa 2020 te halen. De uitgaven voor O&O als percentage van het bbp zijn sinds 2005 voortdurend gestegen. In 2014 bedroeg het 2,5% van het bbp, wat bovengemiddeld in de EU is. De meeste O&O-uitgaven worden gedaan door het bedrijfsleven (1,8% van het bbp in 2014) en zijn geconcentreerd in een beperkt aantal, met name hoogtechnologische sectoren (vooral geneesmiddelen en elektronica). Hieruit kan worden afgeleid dat de Belgische bedrijfstakken die reeds O&O-intensief zijn, meer dan andere geneigd zijn kenniskapitaal te vergaren ⁽²²⁾.

De innovatie-outputindicatoren geven echter een verdeeld beeld te zien. Alhoewel België over een goed presterend publiek onderzoekssysteem beschikt (4e in de EU volgens de relatieve citatiescore van publicaties en 6e volgens het aantal internationale co-publicaties in verhouding tot de bevolking), lijkt dit zich onvoldoende te vertalen in de innovatie-output en in economische resultaten (grafiek 2.3.1). België schiet, zowel wat betreft het presteren binnen de EU als inzake innoverende ontwikkelingen, tekort omdat het land er maar beperkt in slaagt intellectuele eigendomsrechten voort te brengen en de indicatoren voor de "economische effecten" van de innovatieactiviteiten zwak zijn. Van deze laatste komt alleen de "werkgelegenheid in kennisintensieve activiteiten" boven het EU-gemiddelde uit ⁽²³⁾.

⁽²⁰⁾ Er worden gewoonlijk drie grote categorieën van immateriële activa gemeten: *computerised information* (wat software en gegevensbanken omvat), *innovative property* (O&O, ontwerp, exploratie van minerale reserves, financiële innovaties en originele artistieke producties) en *economic competencies* (reclame, marktonderzoek, eigen maatschappelijk kapitaal en opleiding). Corrado, C., Haskel J. and Jona-Lasino, C. (2014), Knowledge Spill-overs, ICT and Productivity Growth, IZA Discussion Paper n° 8274.

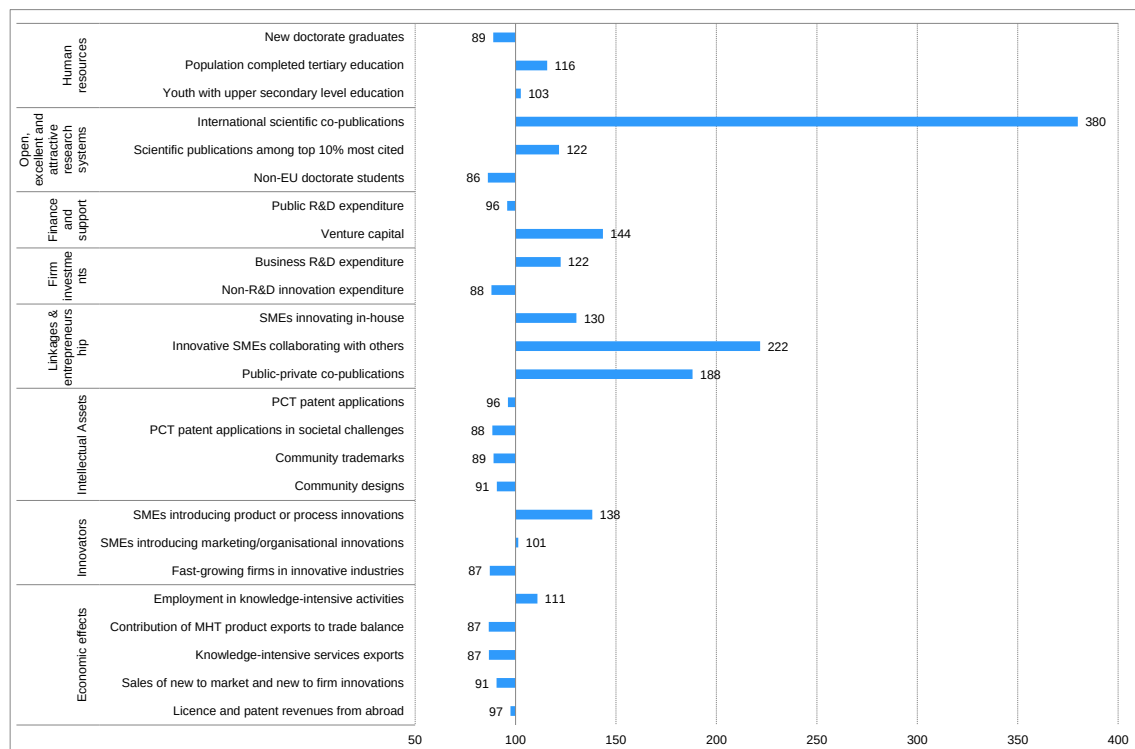
⁽²¹⁾ De hoofdverantwoordelijkheid voor het research- en innovatiebeleid ligt in België bij de gewesten en gemeenschappen. De gewesten zijn de belangrijkste bron van steun voor innovatie en bedrijfs-O&O en de gemeenschappen van steun voor wetenschappelijk onderzoek. Het federale niveau heeft geen overkoepelende rol boven de gewesten en gemeenschappen, maar vormt een extra laag naast de gewesten en gemeenschappen. Alles

tezamen zijn er vijf overheidsniveaus actief inzake het O&I-beleid (waarbij de Vlaamse regering zowel voor het gemeenschaps- als voor het gewestbeleid verantwoordelijk is).

⁽²²⁾ Biatour, B. & Kegels, C. (2015), Labour productivity growth in Belgium Long-term trend decline and possible actions, Federal Planning Bureau Working Paper 06-15; Dumont, M. (2015), Evaluation of federal tax incentives for private R&D in Belgium: an update, Federal Planning Bureau Working Paper 05-15.

⁽²³⁾ In dit verband zij aangetekend dat het feit dat het aandeel van België in de uitvoer met een middelhoog tot hoog technologiegehalte en het aandeel van kennisintensieve diensten in de dienstenuitvoer onder het EU-gemiddelde liggen, te verklaren is door de omvang van de uitvoer van sommige logistieke, handelsgerelateerde en vervoersdiensten die samenhangen met de geografisch bepaalde intermediaire rol van het land en die als niet-kennisintensief worden gekwalificeerd.

Grafiek 2.3.1: Innovatiescore van België t.o.v. de EU (EU = 100)

Bron: Europese Commissie (Innovatie-Unie scorebord 2015)

Een kritiek punt is het gebrek aan snel groeiende ondernemingen in innovatieve sectoren. Snelgroeiende ondernemingen leveren een significante bijdrage aan de banengroei. Met een werkgelegenheidsaandeel van snelgroeiende ondernemingen van slechts 5,9% blijft België fors onder het EU-gemiddelde van 9,1% (en bekleedt het een 23e plaats in de EU volgens deze indicator). Daarenboven zijn heel wat snelgroeiende Belgische ondernemingen niet in innovatieve sectoren actief, maar in de bouw en de transportsector. Inzake de deelindicator van de innovatie-outputindicator⁽²⁴⁾ die aangeeft in welke mate snelgroeiende ondernemingen in innovatieve

sectoren actief zijn, scoort België bijgevolg lager dan het EU-gemiddelde (16,9 tegenover 18,8).

Aangezien kenniskapitaal voornamelijk afhankelijk is van het menselijk vernuft, dient in het bijzonder aandacht te worden geschonken aan het percentage nieuw afgestudeerde wetenschappers en ingenieurs, dat bij uitstek van belang is in innovatieve kenniseconomieën. Het aandeel van afgestudeerden met een universitair diploma in exacte wetenschappen, technologie en techniek, en wiskunde per duizend inwoners in de leeftijdscategorie 25-34 jaar ligt in België ver onder het EU-gemiddelde, en de cijfers van Frankrijk en Duitsland, ook al is het sinds 2008 lichtjes gestegen. Deze score is bijzonder zorgwekkend omdat deze nieuw afgestudeerden, gelet op het toenemende gebruik van immateriële activa in de economie en op de vergrijzing, cruciaal zijn om de populatie hooggekwalficeerde arbeidskrachten op peil te houden.

Er zijn op het niveau van de gemeenschappen en gewesten diverse maatregelen genomen om

⁽²⁴⁾ De innovatie-outputindicator meet in hoeverre ideeën uit innovatieve sectoren de markt bereiken, en zodoende betere banen opleveren en het concurrentievermogen van Europa vergroten. De indicator is samengesteld uit vier deelindicators die zich op vier zwaartepunten van het beleid toespitsen: groei via technologie (octrooien); banen (kennisintensieve werkgelegenheid); wereldwijd concurrentievermogen op lange termijn (handel in mid-/hightechnoederen); en toekomstige zakelijke kansen (banen in snelgroeiende innovatieve bedrijven).

iets te doen aan het lage percentage nieuw afgestudeerde wetenschappers en ingenieurs. In Vlaanderen hebben de domeinen wetenschapsbeleid en innovatie enerzijds, en onderwijs en opleiding anderzijds, hun inspanningen gebundeld om het aantal studenten exacte wetenschappen, technologie en techniek, en wiskunde te verhogen en hen aan te moedigen voor een loopbaan in exacte wetenschappen of technologie te kiezen (het STEM-actieplan 2012-2020, zie 3.1). Volgens de meest recente voortgangsupdate zijn er enkele bemoedigende trends, met name wat betreft de instroom en de doorstroming in het hoger wetenschappelijk en/of technologie-onderwijs. De progressie verloopt evenwel traag bij middelbare scholieren en meisjes⁽²⁵⁾. Wallonië ondersteunt met de Beware Fellowships de mobiliteit van onderzoekers en de sensibilisering van jongeren voor wetenschap en technologie. Het Marshall Plan 4.0 heeft tot doel het aanbod van afgestudeerden in Wallonië beter af te stemmen op de behoeften van het bedrijfsleven. Een onderdeel hiervan is het inventariseren van de "beroepen van de toekomst". De aandacht van het beleid gaat in toenemende mate ook uit naar het aantrekken van buitenlandse researchers, in Vlaanderen via "Odysseus" en "Pegasus 2", in Wallonië via "Ulysse" en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via "Attract".

Ondernemingsklimaat en ondernemingszin

Niettegenstaande het klimaat voor kmo's in het algemeen gunstig is in België en het er vrij eenvoudig is een zaak op te richten⁽²⁶⁾, heeft het land een relatief laag starterspercentage en presteert het zwak inzake ondernemingszin en ondernemingsdynamiek. Dit is nadelig voor de noodzakelijke vernieuwing van het economische

weefsel en de transitie naar een meer kennisintensieve en innovatiegestuurde economie, gelet op de sleutelrol die starters vervullen bij de introductie van nieuwe ideeën. Dit komt doordat de angst om te mislukken in België (49,4%) groter is dan in de EU als geheel (40,7%) en beperkt zich niet tot sommige sectoren met strengere toegangsvoorwaarden, maar geldt voor de gehele Belgische economie. Daarenboven remmen sommige aspecten van de fiscaliteit de ondernemingsdynamiek af.

Betalingsachterstallen van andere ondernemingen en overheidsinstanties hinderen de uitbreiding van activiteiten. De gemiddelde betalingstermijn die Belgische ondernemingen aan andere ondernemingen toestaan bedraagt 31 dagen, maar in de praktijk duurt het gemiddeld 44 dagen voordat de betaling daadwerkelijk plaatsvindt. De achterstand is nog groter wanneer de schuldenaar een overheidsinstantie is.

Er zijn nieuwe initiatieven en maatregelen genomen om de geringe ondernemingszin te versterken en essentiële aspecten aan te pakken, zoals onderwijs, mentoring, coaching, bedrijfsplanning, steun voor vrouwelijke ondernemers en immigranten, en bedrijfsoverdrachten. In 2015 heeft de federale regering een "Start-Up Plan" aangekondigd om jonge, innovatieve bedrijven te ondersteunen. Het behelst een taxshelter voor start-ups om hun financiering te vergemakkelijken, fiscale stimulansen voor crowdfunding en lagere arbeids- en digitale investeringskosten voor beginnende ondernemingen.

Dergelijke belastingverminderingen zijn een belangrijke prikkel en kunnen een geschikte manier zijn om nieuwe investeerders aan te trekken, omdat het voordeel wordt toegekend op het moment waarop het investeringsbesluit wordt genomen, los van het rendement van de investering. Alhoewel het pakket veelomvattend en doelgericht is, zullen sommige maatregelen in het oog moeten worden gehouden, want de fiscale voordelen mogen immers niet als sluitpost of achterpoortje dienen. Het pakket brengt overigens extra fiscale uitgaven met zich mee, terwijl dat in het land reeds een discussiepunt is (zie 3.2). In Vlaanderen zullen Vlaamse studenten met ambities als ondernemer dankzij het geactualiseerde actieplan "Ondernemend Onderwijs 2015-2019" vanaf 2016 een getuigschrift "basiskennis van het

⁽²⁵⁾ STEM Monitor 2015.

⁽²⁶⁾ Op de *Doing Business 2016*-rangschikking van de Wereldbank staat België 7e van de EU-lidstaten wat betreft het gemak waarmee een zaak kon worden opgericht in 2015. Het neemt 5 dagen in beslag om een particuliere vennootschap te registreren en deze operationeel te krijgen, tegenover 10 dagen gemiddeld in de EU, en er moeten minder procedures worden afgehandeld. Niettegenstaande de onlineprocedures zijn vereenvoudigd via elektronische applicaties zoals "e-Depot", is er nog ruimte voor verdere vereenvoudiging. Ook zijn de vereisten inzake het minimum vol te storten maatschappelijk kapitaal voor een kleine en middelgrote onderneming relatief strenger dan in de EU als geheel.

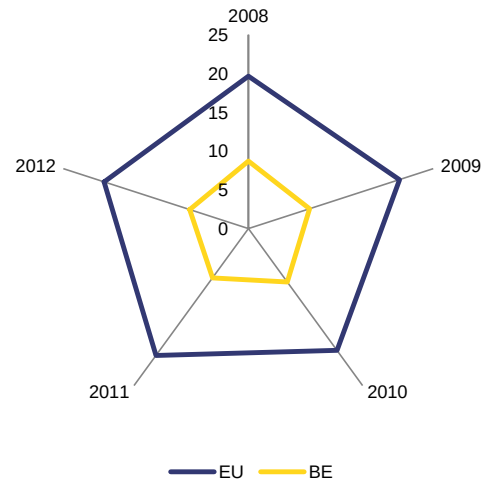
bedrijfsbeheer" kunnen verwerven tijdens hun universiteits- of hogeschoolstudie. Dit is een formeel vereiste om een onderneming te kunnen beginnen voor wie geen bachelordiploma heeft of zijn studie nog niet heeft voltooid. Het in december 2013 bekendgemaakte "Entrepreneuriat 3.15"-plan van het Waalse Gewest beoogt in een vroeg stadium ondernemersvaardigheden te ontwikkelen door banden met middelbare scholen of tertiaire instellingen te scheppen, docenten te ondersteunen en de ontwikkeling van ondernemersscholen aan te moedigen.

Om kmo's en zelfstandigen ertoe over te halen aan te werven, heeft de regering de werkgeversbijdragen over de eerste (nieuw) in dienst genomen werknemer voor onbepaalde tijd afgeschaft. De bestaande verlaging voor de eerste vijf werknemers zal worden toegepast voor de 2e tot de 6e nieuwe indienstneming. De in 2014 en 2015 opnieuw ingevoerde investeringsaftrek voor kmo's wordt vanaf 2016 permanent en het percentage wordt van 4% naar 8% opgetrokken voor nieuwe investeringen. De verwachting is dat deze maatregelen kleine ondernemingen zuurstof geven: de Nationale Bank schat dat dit pakket de komende vijf jaar 3 000 banen zal opleveren.

Een eengemaakte markt voor diensten

Hoge regelgevende barrières belemmeren de efficiëntie in verschillende dienstensectoren in België. De regels voor professionele diensten behoren globaal gezien tot de meest restrictieve in de EU. Knelpunten zijn de beperkende vergunningsverplichtingen — bedrijven worden soms verhinderd om een dienstenwaaier aan te bieden vanwege multidisciplinaire restricties, verzekeringsverplichtingen en voorschriften wat betreft de rechtsvorm en het aandeelhouderschap. Beroepen die met dergelijke toegangs- en uitoefeningsbelemmeringen worden geconfronteerd, zijn architecten, accountants en immobiliënmakelaars. De bij het wegruimen van de meest restrictieve barrières — een bevoegdheid van de gewesten — geboekte vooruitgang is beperkt te noemen.

Grafiek 2.3.2: Opzeggingspercentages professionele diensten — BE- en EU-gemiddelden (2008-2012)

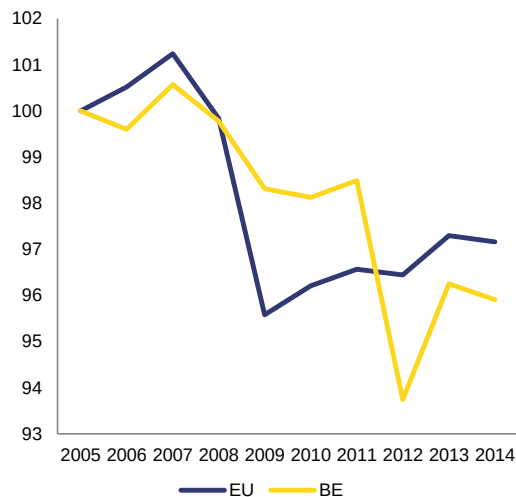

Bron: Europese Commissie.

Het gevolg daarvan is dat België inzake professionele diensten een zwakke marktdynamiek kent en dat er weinig concurrentie is. De toetredings- en opzeggingspercentages liggen beduidend onder de EU-gemiddelden (grafiek 2.3.2). De productiviteit in de professionele dienstverlening is de jongste jaren achteruitgegaan, wat het concurrentievermogen van de diensten in gevaar brengt (grafiek 2.3.3). Tot slot zijn er belemmeringen voor een efficiënte toewijzing van middelen in belangrijke sectoren van de zakelijke dienstverlening. Dit wordt bevestigd door een aanzienlijk negatieve allocatieve efficiëntie in die sectoren (grafiek 2.3.4) ⁽²⁷⁾. Het wegruimen van die belemmeringen zou productieve ondernemingen in staat stellen te groeien en grotere marktaandelen in te palmen, en terzelfder tijd nieuwe kansen voor dienstverleners creëren om de markt te betreden.

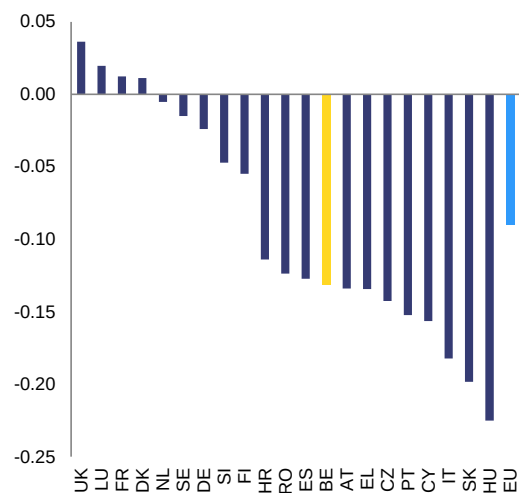
⁽²⁷⁾ Een positieve (of negatieve) waarde voor allocatieve efficiëntie betekent dat middelen (arbeid) t.o.v. de beginsituatie meer (of minder) efficiënt worden toegewezen door de verschillende groottecategorieën van ondernemingen. Negatieve waarden wijzen erop dat er krachten in de economie werkzaam zijn die verhinderen dat de mededinging haar rol speelt, zoals buitensporige regulering, onproductief winstbejag, ondoelmatige aanbestedingen of cliëntelisme.

Grafiek 2.3.3: Ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit bij professionele diensten — BE en EU (2005-2014)

Bron: Europese Commissie.

Grafiek 2.3.4: Allocatieve efficiëntie-index voor zakelijke diensten

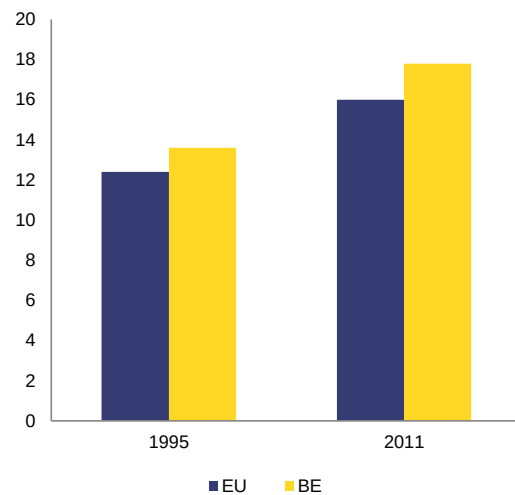

Bron: Europese Commissie.

De efficiëntie en de mededinging vergroten is cruciaal, aangezien zakelijke diensten in toenemende mate van belang zijn als input voor het Belgische bedrijfsleven. Ongeveer 18% van de door de Belgische industrie voortgebrachte waarde is afkomstig van inputs van zakelijke diensten (grafiek 2.3.5). Dit is één van de hoogste aandelen van alle lidstaten. Een beter presterende sector van de zakelijke diensten zal bijgevolg ook positieve effecten op andere sectoren hebben. Naar

aanleiding van een wederzijdse evaluatie hebben de Belgische autoriteiten de beperkingen inzake de toegang tot en de uitoefening van gereguleerde beroepen aan een beoordeling onderworpen. In het rapport wordt geconcludeerd dat momenteel geen hervorming nodig is, maar verschillende analyses zijn gaande om de behoefte aan een herziening van de geldende reglementeringen nader te onderzoeken.

Grafiek 2.3.5: Aandeel van zakelijke diensten in de industriële waardeketen

Bron: WIOD; wiiw calculations; ECSIP, Study on the relation between industry and services in terms of productivity and value creation, 2014.

Ook in de detailhandelssector is er ruimte voor een betere mededinging. De Belgische regelgeving voor de distributiesector wordt door de "Product Market Regulation" van de OESO als "minder concurrentiebevorderend" aangemerkt. De recente overheveling van de bevoegdheden naar de gewesten heeft tot dusver ogenschijnlijk nog niet tot vereenvoudiging geleid. België laat meer regels en operationele beperkingen dan vergelijkbare landen optekenen voor de volgende punten: reglementering voor grote winkels, bescherming van bestaande zaken, winkelopeningsuren, aanbiedingen en kortingen. Het stimuleren van de concurrentie in de detailhandelssector zou met andere woorden positieve prijs- en productiviteitseffecten kunnen teweegbrengen. Daarenboven blijkt uit het komende marktmonitoringonderzoek dat Belgische consumenten beduidend minder tevreden zijn dan gemiddeld in de EU wat betreft het aantal retailers

of producten waaruit zij kunnen kiezen. Dit geldt met name voor snel veranderende detailhandelsmarkten, wat andermaal wijst op een gebrek aan concurrentie in de sector ⁽²⁸⁾.

Toegang tot financiering

België scoort in het algemeen goed op het vlak van de toegang tot financiering voor kmo's. Eén van de redenen daarvoor is dat de overheid de beschikbaarheid van kredieten ondersteunt met garanties op verstrekte leningen. Het aantal afgewezen leningaanvragen en zakelijke voorstellen behoort tot de laagste in de EU. Financiering verkrijgen is voor Belgische kmo's minder problematisch dan voor hun tegenhangers elders in de EU, dankzij de fors lager dan gemiddelde kostenpremies voor kleine kredieten en de laagste rentetarieven in jaren. Voldoende gekwalificeerd of ervaren personeel vinden, wordt doorgaans trouwens als een nijpender probleem ervaren dan aan financiering komen ⁽²⁹⁾. De federale regering heeft initiatieven aangemoedigd om de transparantie en de voorspelbaarheid van het kredietverstrekkingproces voor kmo's te verbeteren door middel van een bindende gedragscode. Kmo's die een geschil hebben over financiering kunnen een beroep doen op de Ombudsman om te bemiddelen bij de bank en tot een oplossing te komen.

Zeer kleine ondernemingen en starters blijven echter moeilijkheden ondervinden bij het verkrijgen van bankkrediet om hun activiteiten op te starten. De hoofdredenen hiervoor zijn het gebrek aan onderpand en eigen vermogen, en de beperkte terugbetalingscapaciteit ⁽³⁰⁾.

De toegang tot financiering in de opstartfase lijkt adequaat in vergelijking met andere Europese landen, maar die in de daaropvolgende groeifasen verloopt minder vlot. Risicokapitaal, startkapitaal daaronder begrepen, is nog altijd matig ontwikkeld vergeleken met de koplopers op internationale

schaal en met de aanwezige investeringsmogelijkheden. Dit is des te opvallender gelet op de omvang van de financiële activa van de Belgische particuliere sector, die overwegend via de banksector hun weg vinden naar een beperkt gamma, hoofdzakelijk risicomijdende, spaarproducten. Als een deel van deze spaargelden vrijgemaakt zou kunnen worden, zou dit kunnen bijdragen tot een verdieping van de markt voor de financiering van projecten met een hoger risicoprofiel. Het zou bijvoorbeeld aangewend kunnen worden om in België meer fundamenteel onderzoek bij Belgische onderzoekscentra en aan universiteiten te verrichten.

Zowel op federaal als op regionaal niveau zijn beleidsmaatregelen genomen om de toegang tot krediet voor kmo's te vergemakkelijken en particuliere investeringen te stimuleren. Zij hebben betrekking op zeer kleine kredieten, financiering van spin-offs, toegang tot eigen vermogen, durfkapitaal en "business angels", en specifieke investeringen in creatieve sectoren. Er zijn ook inspanningen gedaan om de leemten in het rechtskader voor crowdfunding op te vullen. Met vereenvoudiging van de wettelijke vereisten voor prospectussen en een verhoging van het aanvaarde bedrag voor privé-investeerdere wordt getracht deze vorm van financiering te bevorderen en aantrekkelijker te maken voor occasionele investeerders. In Vlaanderen zijn maatregelen genomen om het netwerk van business angels te ondersteunen en Wallonië heeft een nieuw platform voor eigen vermogen geïntroduceerd.

Een responsief overheidsapparaat

Een aantal factoren lijkt het doorgroeien in België af te remmen zodra ondernemingen eenmaal operationeel zijn. Volgens de *Doing Business*-indicatoren van de Wereldbank vormen de tijd en de kosten die gemoeid zijn met het overdragen en registreren van een eigendom de grootste uitdaging op dit gebied. De kosten voor het overdragen van een eigendom bedragen ongeveer drie keer het EU-gemiddelde. Bovendien duurt de procedure voor het overdragen van eigendomsrechten ruim een maand langer. Grote projecten in het bijzonder, gaan vaak gepaard met grote administratieve vertraging als gevolg van lang aanslepende onderzoeks- en beoordelingsprocedures.

⁽²⁸⁾ Marktmonitoringonderzoek 2015, (binnenkort) te publiceren in het kader van het "Scorebord voor de consumentenmarkten".

⁽²⁹⁾ ECB, Survey on the access to finance of enterprises in the euro area (SAFE), verschillende edities.

⁽³⁰⁾ FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie (2014) – Studie over de kmo-financiering.

Bedrijven ervaren de complexiteit van de zich herhalende administratieve procedures als een substantieel probleem om zaken te doen in België. Op de Global Competitiveness Index 2015 van het World Economic Forum staat België 119e op 140 landen wat betreft "door overheidsregulering veroorzaakte lasten". De vergunnings-, regelgevings- en verslagleggingsvereisten voelen loodzwaar aan. Acht EU-lidstaten scoren slechter; België wordt voorafgegaan door Frankrijk, maar Nederland en Duitsland presteren veel beter. Het Industrial Performance Scoreboard van de Commissie komt tot een vergelijkbare conclusie. Overmatige administratieve lasten vormen een aanzienlijke belemmering voor kleinere ondernemingen, die vaak een beroep moeten doen op gespecialiseerde dienstenaanbieders omdat zij niet over de middelen noch over de deskundigheid beschikken om aan de wet- en regelgeving te voldoen.

Er zijn op de verschillende niveaus diverse maatregelen genomen om de administratieve procedures te vereenvoudigen en de lasten inzake verslaglegging voor het bedrijfsleven, in het bijzondere kleinere ondernemingen, te verlichten. Een effectbeoordeling van de regelgeving, met inbegrip van een "kmo-test", moet verplicht worden uitgevoerd voor alle ontwerpen van federale regelgeving. De voorgenomen vereenvoudigingen hebben betrekking op de introductie van digitale procedures en e-diensten zoals elektronisch factureren, elektronische loonbrieven, elektronische maaltijdcheques en elektronische certificaten voor openbare aanbestedingen. Volgens het Digitale Scorebord (2015) zijn digitale overheidsdiensten het enige beoordelingscriterium waarop België niet noemenswaardig beter dan het EU-gemiddelde scoort. Ter verlichting van de zware administratieve lasten zouden de gewesten eveneens de effectbeoordeling van nieuwe regelgeving en de "kmo-test" kunnen introduceren en systematisch toepassen.

De "kwaliteit" van de Belgische regelgeving is in een recente studie beoordeeld aan de hand van criteria zoals consistentie, stabiliteit, helderheid, doeltreffendheid en de hoeveelheid bureaucratie die regels met zich

meebrengen ⁽³¹⁾. De conclusie luidt dat in de afgelopen tien jaar tastbare vooruitgang is geboekt, al was deze de jongste vijf jaar beperkt. Volgens een enquête die tegelijkertijd bij Belgische ondernemingen is gehouden door het VBO, de Belgische werkgeversorganisatie, is er geen nettoverbetering merkbaar wat de administratieve lasten betreft. De progressie op het vlak van elektronische procedures woog niet op tegen de toegenomen complexiteit van de arbeidswetgeving, de bureaucratie in de sociale zekerheid en de fiscaliteit, en een algemeen gebrek aan consistentie in de wetgeving.

Een efficiënt functionerende justitie

Er is behoorlijk wat ruimte om het functioneren van het gerechtelijk apparaat te verbeteren. Op het vlak van efficiëntie is het percentage afgewikkelde geschillen in burgerlijke en handelszaken onbevredigend. Voor administratieve zaken behoort het tot de laagste van alle lidstaten die gegevens hebben verstrekt voor het EU-scorebord voor justitie 2016. Doordat minder zaken worden afgehandeld dan er aanhangig worden gemaakt, kan de gerechtelijke achterstand oplopen. De tijd die nodig is om administratieve zaken in eerste aanleg af te wikkelen bedraagt 625 dagen, waarmee België op vier na laatste is van alle gegevensverstreckende lidstaten. Omdat dit de eerste keer is dat België gegevens over de efficiëntie van het functioneren van zijn rechtssysteem heeft meegedeeld, kunnen deze niet worden vergeleken met die van vorige jaren.

Het potentieel van ICT wordt door justitie niet benut ⁽³²⁾. De beperkte mogelijkheden om vorderingen online in te dienen, de beperkte mate waarin de werking van het gerecht kan worden gemonitord en geëvalueerd, en de bijscholing van rechters zijn de belangrijkste tekortkomingen in het rechtssysteem ⁽³³⁾. Dit vormt des te meer een probleem omdat België meer binnenkomende

⁽³¹⁾ Idea Consult (2015), De kwaliteit van de regelgeving in België: knelpunt of hefboom voor competitiviteit?, studie besteld door het Verbond van Belgische Ondernemingen. België wordt vergeleken met Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Denemarken, Zwitserland en Canada.

⁽³²⁾ Raad van Europa, Challenges for judicial independence and impartiality in the member states of the Council of Europe, januari 2016.

⁽³³⁾ EU-scorebord voor justitie 2016 (binnenkort).

litigieuze burgerlijke en handelszaken per 100 inwoners heeft dan eender welke andere lidstaat.

In maart 2015 heeft de regering een grootschalige hervorming van het rechtssysteem aan het parlement voorgelegd. Zij bestaat uit verschillende onderdelen die tegen 2019 zouden moeten worden goedgekeurd, waaronder initiatieven om het ict-gebruik te verbeteren. In een eerste fase is in oktober 2015 een hervorming van het burgerlijk procesrecht van kracht geworden die rechtscolleges, advocaten, deurwaarders en notarissen in staat stelt om rechtsgeldig langs elektronische weg met elkaar te communiceren.